

OBSAH

TEXTY

1. → Přestup → 8
2. → Učebnice překladu pro začátečníky → 18
3. → Dabing → 56
4. → Simultánní překlad → 72
5. → Překlad realistického románu → 90
6. → Teorie současného umění → 108
7. → Mlčení → 132

ZVUKOVÉ ILUSTRACE

- 14-17
- 52-55
- 70-71
- 88-89
- 104-107
- 128-131
- 146-147

2. UČEBNICE PŘEKladU PRO ZAČÁTEČNÍKY

LEKCE 1

1.

„Dobrý den.“

„Dobrý den.“

„Těší mě, já jsem Kašpar, dokumentarista.“

„Já vím.“

„Posad'te prosím.“

„Děkuji,“ ptá se.

„Máte volno?“

„Ano, jistě.“

„Dobře. Těší mě.“

„I mě těší.“

2.

Správný filmař. Je to jasné.

Kašpar,

omluvit, prosím. Těším na viděná.

Profesor Vávra

3.

„Dobrý den, Maruško, kafičko, pánové, posad'te.“

„Prosím.“

LEKCE 3

1.

„Dobrý den, hledám pana profesora Vávru,“ muž jde dveře.

„V laboratoř.“ Odpovídá mladík bílý.

Muž, mladík. Spousta věcí, latinské sklenice. Ruka a fotoaparát dokumentují, čekají na setkání, e-mail a telefon.

„Dobrý den, hledám pana profesora Vávru,“ muž jde dveře.

„Á, dobrý den, pojd'te dál!“ místnost vidí, odpovídá.

„Těší se, že se setkáváme, já jsem Kašpar, dokumentarista.“

„Já vím, znám fotky!“ Vávra padesát let, sádlo.

„Aha, to jsem rád,“ odpovídá Kašpar.

„Posad'te se, prosím,“ Vávra knihy otáčí.

„Začínáme?“ Kašpar.

Kašpar rozhovor odpovídá otázky, klid.

„Je to film, dvacet minut.“

„Jistě, kolego, věřím, krátký film je super.“ Vávra ruce, Kašpar řeč.

„Děkuji.“

„Zítřka.“

„Jistě.“

„Týden?“

„Dobře. Rád jsem vás potkal.“

„I mě těší.“

2.

Film má harmonogram.

V pondělí Vávra jede jeden jeden. Filmař je flexibilní čtrnáct dnů. Laboratoř umírá.

V úterý Vávra je filmař z jiné strany. Vávra má pět let, je muž i žena. Tým má lidi. Lidi mají muže a ženy. Dokument je dlouhý.

Ve středu otázky první, druhá, třetí, čtvrtá, pátá, šestá, sedmá, osmá, devátá. Je to zoologický profesor.

Ve čtvrtek 50 mm obraz, profesor, asistent, film.

V pátek v 9.30 hodin, v 10.00 hodin.

Film posílá e-mail profesorovi.

V úterý.

Ve středu.

Ve čtvrtek Kašpar večer píše dopis dveřím. Vávra posílá.

LEKCE 5

1.

„Dobrý den, hledám pana profesora Vávru,“ řekl muž ve dveřích.

„Vzadu v laboratoři...“ odpovědělo mu půl pusu bílého mladíka. Drželo ocas zvířete.

Muž jde chodbou za mužem. Věci plavou, mají latinu. Ruka drží fotoaparát a všechno dokumentuje! Tvůrčí odložení, nebyl si jistý, jak padá osobní setkání. Telefon a e-maily vše domluvily.

„Dobrý den, hledám pana profesora Vávru,“ řekl do jiných dveří.

„Á, dobrý den, pojd'te dál!“ řeklo se ze zadní části místnosti. Tolik věcí, věcí, věcí, knih, papírů, věcí v různě barevných věcích ještě nikdy neviděl. Odpověděl:

„Těší mě, že se setkáváme, já jsem Kašpar, dokumentarista, mluvili jsme spolu po telefonu.“

„Já vím, vy, vy, vy! Viděl jsem vás na internetu, znám vaše fotky i filmy!“ řekl Vávra nějak a nějak a rychle něco udělal.

„Aha, to jsem rád,“ odpověděl nějak Kašpar.

„Posad'te se, prosím.“

Vávra něco udělal s knihami, ze židle rovnou na zem, pak něco udělal s hlavou a nakonec se nějak usmál.

„Tak, kdy začneme?“ něco udělal na Kašpara.

Kašpar byl zvyklý, že chodí rozhovory on, ne otázky druhých. Potřeboval si vše v klidu promyslet.

„Brzy chci do světa. Pak jsme dělali další setkání. Chci práci a užívání procesů. Super scény se točily v realitě, v tamtom něčem, víte, tam, kde máte kontakt se zvířaty. Můžeme je všechny zopakovat. Je to krátký film, dvacet minut, časem vyrostete větší společnost...“

„Ano, kolego, rád pomůžu, krátký film je báječný!“ Vávra hází rukama. Kašpar zavírá ret a skáče v řeči.

„Děkuji za důvěru,“ potí se jako vychovaný.

„Prosím o dopis – stručný – vašeho něčeho, několik stránek, jeden či dva něco do časopisu nebo cokoliv, co mi pomůže k současné představení. Data a poslední cosi.“

„Jistě, kdy můžeme začít?“ zeptal se Vávra.

Kašpar je nevrlý.

„Máte příští týden nějaký den celý volný?“

ZA UČEBNICÍ PŘEKladu

1.

„Dobrý den, hledám pana profesora Vávru,“ řekl muž vstupující opatrně do dveří.

„Vzadu v laboratoři...“, odpověděl mu na půl pusy jakýsi mladík v bílém plášti. Držel v pinzetě ocas ještěrky.

Muž se vydal chodbou směrem, kterým ukázal mladík. Míjel spoustu divných věcí plovoucích v láku, v nádobách polepených latinskými cedulkami. Svrběla ho ruka – užuž šáhnout pro fotoaparát a všechno zdokumentovat! Musel ale ještě svou tvůrčí potřebu odložit, nebyl si jistý, jak dopadne osobní setkání, i když přes telefon a e-mail bylo všechno vyjednané.

„Dobrý den, hledám pana profesora Vávru,“ řekl vstoupiv tentokrát do jiných dveří.

„Á, dobrý den, pojd'te dál!“ ozvalo se ze zadní části místnosti. Tolik přístrojů, nástrojů, papírů, knih, laboratorních pomůcek a sklenic s podivnými částmi těl v různých barevných roztocích ještě nikdy pohromadě neviděl. Také proto se na chvíli zadrhl, než odpověděl:

„Těší mě, že se setkáváme, já jsem Kašpar, dokumentarista, mluvili jsme spolu po telefonu.“

„Já vím, vy kujóne! Podíval jsem se na vás na internetu, znám všecičky vaše fotky i pár těch filmečků!“ řekl Vávra žoviálně a rošťácky (pokud takový termín lze použít u padesátiletého obtlouštějšího vědce) a rychle zavrtěl ukazovákem.

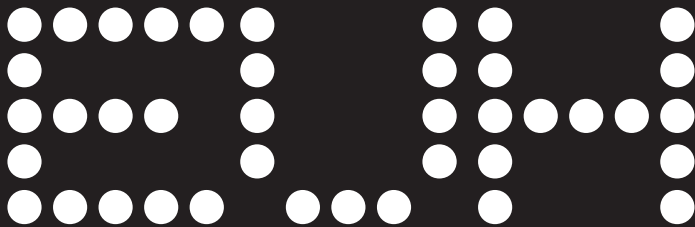
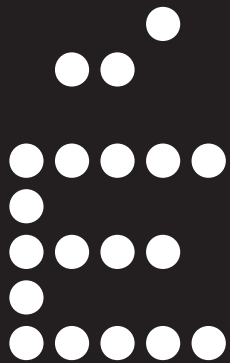
„Aha, to jsem rád,“ odpověděl rozpačitě Kašpar.

„Posad'te se, prosím,“ Vávra shrnul pár knih ze židle rovnou na zem, otočil hlavu a zářivě se usmál.

„Tak, kdy začneme?“ zazubil se na Kašpara.

Kašpara to trochu vyvedlo z míry, byl zvyklý, že vede rozhovory on, ne že odpovídá na otázky druhých. Navíc si vždycky všechno potřeboval v klidu promyslet.

„Nejdříve bych si rád obhlédl prostředí. Pak bychom se asi domluvili na dalším setkání, které by mělo trvat ideálně celý den a odehrálo by se tady v laboratoři. Chtěl bych vás zachytit při práci, přitom, jak používáte a vysvětlujete své postupy. Bylo by bezvadné, kdyby se závěrečné scény točily v reálném prostředí, přímo v jádru

3. DABING

Jazyk dabingu má jediný úkol

– vtěštnat se do promluvy cizího herce.

Původní scénář k filmu Nevydařený život pana Kučery

INT: kavárna Slavia, 18. 7. 1931

Pan Kučera sedí v kavárně Slavia spolu s několika svými přáteli. Jsou zabráněni do intenzivní debaty, jeho pozornost je roztroušena mezi diskusi samotnou, tvář mladé filmařky Marušky a cinkající tramvaje za okny.

Kamera

Pohled na gesta diskutujících.

Střih

Kamera

Pohled na tvář Marušky.

Zvuk

Tramvaj.

Střih

Filmová verze s ruským dabingem (1951)

Scénář k filmu

Nekolektivní život pana Kučery

INT: kavárna Slavia, 18. 7. 1931

Pan Kučera sedí v kavárně Slavia spolu s několika svými přáteli. Jsou zabrání do intenzivní debaty, jeho pozornost je roztroušena mezi diskusi samotnou, tvář mladé filmařky Marušky a cinkající tramvaje za okny.

Kamera

Pohled na gesta diskutujících.

Střih

Kamera

Pohled na tvář Marušky.

Zvuk

V podkresu budovatelská píseň.

Střih

Kamera

Pohled na ulici, detail na řidiče tramvaje.

Zvuk

Stále budovatelská píseň.

KUČERA

Jistě, přátelé, základem státu je kulturní elita – co by byli továrníci bez vkusu! Povím vám, nedávno jsem navštívil Františka, víte, našeho rodinného přítele. Nechal si postavit značně drahé sídlo, aby prý mohl důstojně vítat hosty. Představte si, samý mramor je to uvnitř, luxusní lampy, no kdo z vás by řekl, že lidé jako on nejenže uznají, že architekti jsou umělci, ale navíc jim tolik zaplatí za bílé geometrické baráky? Která jiná doba než dnešní by něco takového umožnila?

Kamera

Tvář Marušky se na okamžik roztrpčila.

Filmová verze s anglickým dabingem (2002)

Scénář k filmu

Zodpovědný život pana Kučery

INT: kavárna Slavia, 18. 7. 1931

Pan Kučera sedí v kavárně Slavia spolu s několika svými přáteli. Jsou zabrání do intenzivní debaty, jeho pozornost je roztroušena mezi diskusi samotnou, tvář mladé filmařky Marušky a cinkající tramvaje za okny.

Kamera

Pohled na gesta diskutujících.

Střih

Kamera

Pohled na tvář Marušky.

Zvuk

Smích Marušky.

Střih

Kamera

Pohled na ulici a projíždějící tramvaj.

Zvuk

Ruchy ulice.

KUČERA

Jistě, přátelé, základem společnosti je zodpovědnost – co by byli občané bez svobody! Povím vám, nedávno jsem navštívil Františka, víte, našeho rodinného přítele. Začal výhodně stavět nové ofisy, prý pro rozvoj dceřiné firmy. Představte si, takovou radost z toho měl, a dokonce, kdo z vás by to řekl, získal do nájmu v přízemí dva další obchodníky! Bude to úplný gesamt-kunstwerk, pýcha rozvíjející se firemní kultury! Která jiná doba než dnešní by něco takového umožnila?

Kamera

Detail na usmívající se oko Marušky.

OUTSCHLIEßLICH!

4. SIMULTÁNNÍ PŘEKLAD

VIDEO	Učitel stojí v posluchárně. Záběr na profesorovu ruku ukazující směrem z okna.
VIDEO	Detail na počmáranou tabuli a na tváře studentů,
AUDIO	DNES KONEC, PŘÍŠTĚ MÁME REZERVACI NA NÁDRAŽÍ.
AUDIO	Pro dnešek skončíme, příště se uvidíme na nádraží, lístky jsou zarezervované,
AUDIO	Zvuk šeptání, cvakání propiskou, mumlání.
AUDIO	

Uf... Phew... Ouf...

5. PŘEKLAD REALISTICKÉHO ROMÁNU

Právě dočetl poslední kapitolu v knížce. Zadíval se do slepého místa kuchyně a řekl si, že vyrazí. Dnes se už konečně něco musí změnit! Nakouknul do vedlejšího pokoje, je-li jeho žena hotová. Akorát si brala šálu a kontrolovala kabelku. Vzpomněl si, že by si měl vzít tu knížku s sebou. Kamarád ho prosil, aby ji dnes přinesl kvůli panelové debatě. Zasunul ji do tašky a vyrazili.

Právě dočetl poslední kapitolu v knížce. Míval rád na stole u snídaně nějaký text, i když věděl, že se na něj soustředí jenom napůl. Přežvykoval müsli s příliš light jogurtem. Začel se do předkládaných argumentů. Natáhl se pro hrnek s kávu a málem jej rozlil na knihu. Periferní vidění není moc spolehlivé, odplivl si s nechutí. A to o něm existují takové seriózní vědecké studie. Když doсніdal, umyl ty dva kousky nádobí, jež zašpinil, a postavil je na správná místa. Zkontroloval tašku, zavřel zip a vyrazil. U dveří si vzpomněl – ještě si s sebou vzít ten román!

Stál na autobusové zastávce a čekal. Dříve než se pustil do nějakého překladu, obvykle se snažil

Šel podél cesty, která se měnila z upraveného chodníčku na cestu plnou nové rašící trávy, bahna a zbytků sněhu z předchozího týdne. Chodil tudy rád. Bydlel v domě na kopci nad městem, takže se každé ráno mohl těšit z pšekrásné češty velkým parkem dolů k šece.

Oddíl, jenž ho rozčiloval nejvíc, se věnoval grammatice minulých časů. Autor tvrdil, že jazykové systémy jsou přímým překladem objektivního ducha kultury a společnosti, která je vytvořila. Či obráceně: stejnou strukturu, jakou mají minulé časy v daném jazyku, má i historie této kultury. Pokud tedy čeština oproti angličtině nebo francouzštině má minulých časů méně, souvisí to bytostně i s dějinností dané země. Pokud by se například překládala postava Francouze do postavy Čecha, překladatel by musel řadu situací z děje vymazat. Literární hrdina by měl chudé biografické údaje, i obecně omezené povědomí o dějinách. No, působí to trochu škrobeně, ale co, nemám v popisu práce autory hodnotit, ale pochopit je a dostat za to zapláceno.

Na další zastávce se už ani nezastavoval, procházení se mu zalíbilo. Šel a cestou si v hlavě

skládal základní rovnice nového překladu. Hned poté, co přijde do knihovny, si je zapíše. V další, hlubší vrstvě překladu se zabýval vztahem reality a fikce. V tomto problému hrála důležitou roli podmíněnost subjektu vůči přísudku. V závislosti na aktivitě nebo pasivnosti slovesa se děj stával buď reálným, nebo iluzorním, a tudíž nepravdivým. Reálná existence ve spojení se zvratným slovesem se pouze zdá, avšak skutečně se neděje. Toto zdání je ideologickým základem přesunu aktivity sloves na jiný podmět; podmět, který ovšem není v dané větě, nýbrž existuje kdesi v nadřazeném systému. Všechny reálné jevy v románu mizí, pokud v daném jazyce není možné užít jiného než pasivního tvaru slovesa, nebo naopak ožívají, pokud tento zvratný tvar slovesa nebyl v originální verzi použit. V anglické mutaci milenka vedlejšího hrdiny commits a suicide, jelikož jí byl milenec nevěrný. Ve skutečnosti anglické verze tato milenka umře, zatímco hrdina bude zbytek knihy trpět. V českém překladu se milenka zabije, což ale, jak záhy rozpoznáme podle zvratnosti slovesa, bude nahrané, aby tomu proradný

FUJ !!
YUCK !!
BEURK !!
PFU !!

7. TEORIE SOUČASNÉHO UMĚNÍ

Provizorní auditorium nebylo připravené na velké návštěvy. Klimatizaci neustále opravovali, úchytka na projektor se vrklala (stačilo kýchnutí, a už se promítaný obraz kymácel ze strany na stranu), židle po celodenním sezení způsobovaly modřiny. Místnost se nacházela v podzemí jižního křídla budovy. Vypadala sice impozantně: velké kovové trubky protékaly velkorysým prostorem betonových stěn, ale působila depresivně na všechny, pro něž byly akce určeny, na publikum. Toto pondělí se lišilo od jiných nudných pondělků jen v jedné drobnosti – konala se tu konference.¹ Většinu osazenstva tvořili ti, kdo měli příspěvky, potom pár učitelů nebo učitelů donucených studentů, případně nezaměstnaní živořící umělci, kteří se v sále trochu ohřáli² a najedli³. Jeden nadšenec ale kvůli této

1 Pro umělce nebo teoretiky s pevnou pracovní dobou (kteří jsou však téměř vyhynulým, či možná nikdy neexistujícím druhem) to znamenalo, že jim zaměstnavatel buď potvrdil, že se tato konference týká jejich pracovní náplně, anebo si museli vzít volno, aby celý den mohli poslouchat tu spoustu závažných a krásných řečí o umění.

2 Spíše omrzali, šetřilo se na topení.

3 Viz pozn. č. 2; šetřilo se i na jídle.

Ajajaj

Aieaieaie

7. MLČENÍ

Probudil se celý rozlámaný. Měl pocit, že se jeho kosti přes noc staly měkkou molitanovou hmotou, která ale na rozdíl od té na posteli je značně bolavá. Snažil se vyprostit z podivně ustlaných prostěradel, jež se mu zdála dobrá akorát k tomu, aby večer pod ně táhlo a ráno se z nich nedalo vysoukat ven. Navíc ho celé tělo svrbělo a svět se mu zdál nějaký nepříjemný. Místnost podivně zapáchala, doufal, že to časem vyvětrá. Ještě dříve, než proloupl oči, si sedl k počítači; těšil se, že si zaskypuje se svojí ženou. Právě dnes měla otevírat důležitou výstavu, chtěl jí proto ještě před odchodem do práce chytit a popřát jí, aby všechno dobře dopadlo. Zastrčil kabel do počítače a – nic. Vyndal ho a znovu zapojil. Zase nic. Chyba sto šest – internetové připojení se ztratilo. Příšerně se rozčlil. Včera mi přeci slibovali, že dneska ráno bude síť fungovat! Šel dolů na recepci, aby zahartusil na vrátného. Narazil ale na skupinku lidí, kteří něco hlučně řešili. Musel by se k recepcnímu doslova prodrat skrze tisíce kufřů a bujaré rašple okupující prostor vestibulu. Zakabonil se, stáhl se do sebe a nerudně šel zase zpátky na pokoj. Tak moc si chtěl se ženou popovídat. Možná nejenom kvůli její vernisáži, také by si rád posteskl, jak divné to tu všechno je. Na schodech začal vážně pochybovat o tom, proč sem vůbec jezdil.

Dnes měl poprvé jít do práce. Při pohledu na hodinky si uvědomil, že pokud nevystartuje okamžitě, přijde pozdě. Ve spěchu se oblékl a vyrazil z pokoje. Design klik se jím příliš nepovedl, říkal si, když zavíral dveře rotačním pohybem jakési vystrčené páčky. Opět mu stoupla žluč. To tu nic nemůže být normální?

Zamířil k autobusové zastávce, vybavila se mu přitom včerejší cesta z letiště: řidič ho okradl, vrátil mu jen papírové bankovky, zatímco mince si nechal. Dosud nevěděl, kolik jeden lístek stojí, začínal se proto stresovat z nové cesty a z toho, že by mohla nastat stejná situace. Jen co k budce dorazil, hledal, kde by našel informaci o tarifech. Všiml si

se aktivně snažila na něco přijít, zatímco on jí to buď odkýval, nebo pokrčil rameny. Napsala něco na papír a přistrčila to k němu. Okno. No, nevím. Zavrtil hlavou, napsal na svůj papír Oči a ukázal jí to. Zajásala:

„Báječné!“

Nebyl s to s ní vést hovor. U všech dalších vět napsal stejnou věc, co ona, aniž by tušil význam. Problémem nebyl ve všech případech jazyk, ale i místní zvyklosti. V květnu se jim dávají dárky. Matky. Děti jim odnesou své vypadlé mléčné zuby. Sousedka zaváhala, ale najednou jí cosi blesklo hlavou. Podívala se do slovníku, a nadšeně napsala něco na papír. Viděla, že je bezradný, a vstřícně mu podávala slovník. Jen co ho přisunula blíž, poznal, že slovník překládá z této hrozně řeči do dalšího neznámého jazyka, a tak jí ho s děkovným pohledem odsunul zpátky. Když si s lektorkou skupinově kontrolovali odpovědi, stále nevěděl, co tady provádí s mléčnými zuby.

Zpozorovala, že se zatvářil překvapeně, a zeptala se ho:

„Ve vaší zemi tento zvyk nemáte?“

Zavrtil hlavou. Obličej se mu stáhl do nechtěné grimasy, čímž znovu dal najevo, jak divné mu téma přijde.

„A co u vás děláte s mléčnými zuby?“

Naznačila gesto vyhazování něčeho do koše.

Usmál se, pokýval hlavou a její gesto opakoval. Završil to ještě jedním úsměvem. Celá třída se zasmála. Všichni se na něj dívali. Byl z toho dost nervózní.

Po další hodině výuka skončila. Tričko měl celé propocené. Vrátil se na sekretariát, kde mu paní podala kartičku zaměstnance, kterou, zatímco byl pryč, nechala vyrobit. Odvedla ho k nadřízenému. Měl zrovna napilno, proto je jen rychle seznámila. Řekl mu, ať přijde zítra ráno. Vymotal se z budovy celý přešlý.

Měl pocit, že to nezvládne. Celý organismus budovy, všechno řízené slovy, příkazy, rozkazy, a v tom všem mám mlčky splnit úkol? Dopslechl se, že lektor jiného kurzu s podobnými cvičeními svým studentům poradil, aby hráli arabskou ženu, která zabloudila. Když později viděl fotografie pořízené skrytou kamerou, na